

експертних систем землекористування на базі відповідного банку даних і розробки відповідного методичного інструментарію. До складу такої системи повинні ввійти результати кадастрової оцінки, екологічного моніторингу й екологічної експертизи. Це забезпечить адекватну оцінку землі – території населених пунктів, а також дозволить вибудувати правильний економіко-екологічний механізм землекористування.

Економіко-екологічний механізм землекористування є частиною економічного механізму природокористування, і він повинен бути погоджений з іншими економічними механізмами й природними процесами, що відбуваються в єдиній системі. Цей механізм землекористування функціонує на ринковій основі із включенням у себе певних заборонних процедур. Держава на основі сформованої ситуації й прогнозованої інформації встановлює цілі землекористування, визначає пріоритети розвитку земельних відносин, розробляє норми взаємин між землекористувачами.

Раціональне використання земельних ресурсів неможливо без функціонування регульованого земельного ринку. Земельний ринок – це частина системи земельних відносин, регуляторами якої є: право власності (володіння, користування й розпорядження); можливість передачі цього права (оренда, продаж, застава й т.д.); конкуренція (вільний вибір учасника угоди); грошова оцінка й податки на землю. Економічний механізм землекористування містить у собі регулятори, які звичайно закріплені законодавчими нормами.

Отже, основними причинами низької віддачі земельного потенціалу в Україні є безгосподарне ставлення до землі, тривала відсутність реального власника, помилкова стратегія максимального залучення земель до обробітку, недосконалі техніка і технологія обробітку землі та виробництва сільгосппродукції та невиконання природоохоронних, комплексно-меліоративних, протиерозійних заходів. Тому, для покращення ситуації, що склалася, потрібно створити експертну систему землекористування на базі відповідного банку даних, що забезпечить адекватну оцінку землі, а також дозволить вибудувати правильний економічний механізм землекористування. Крім того, економічний механізм землекористування повинен забезпечити раціональне використання землі, скорочення загальних витрат на виробництво продукції, ощадливе використання землі.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ В ПРИРОДООХОРОННІ ЗАХОДИ ГІРНИЧО- ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тимошенко Л.В., Іванюк К.В., ДВНЗ «НГУ», м. Дніпропетровськ

В умовах розвитку національної економіки при постійному зростанні обсягів виробництва збільшується навантаження на навколишнє середовище. Тому сталий економічний розвиток України неможливий без використання стимулюючих заходів, спрямованих на захист навколишнього середовища

шляхом впровадження ресурсозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій, модернізації виробництва, відтворення природних ресурсів, збільшення частки використання вторинних ресурсів та утилізації відходів. Всі ці заходи неможливі без здійснення інвестиційної діяльності, спрямованої на реалізацію природоохоронних заходів.

Специфічною особливістю природоохоронних інвестицій є той аспект, що вони в більшості випадків не приносять позитивних прямих економічних ефектів. При цьому супутні (соціальний та екологічний) ефекти від реалізації інвестиційних проектів такого роду можуть бути значними. Визначення економічної ефективності природоохоронних заходів проводиться з метою економічного обґрунтування вибору найкращих варіантів, що розрізняються між собою за впливом на навколишнє середовище та на результативність господарювання підприємств, що здійснюють ці заходи. При цьому має місце обґрунтування економічно доцільних масштабів і черговості вкладень в охорону природи; розподіл капітальних вкладень між цільовими природоохоронними заходами; обґрунтування ефективності нових технологічних еколого-орієнтованих рішень.

Навколишнє середовище в регіонах зосередження гірничодобувних і переробних підприємств потребує екологічної реабілітації, тим паче, що виникають природоохоронні проблеми, які поглиблюються необхідністю нейтралізації накопичених за роки екстенсивного використання природних ресурсів обсягів техногенних відходів і порушень. У сформованій ситуації необхідний пошук економічно виправданих інноваційних господарських рішень, що дозволяють розвивати гірничодобувне виробництво з урахуванням норм якості навколишнього природного середовища.

В індустріальних регіонах проблема охорони природи повинна вирішуватися двома шляхами – за рахунок зміни технологій або їх удосконалення за щадним способом видобутку і переробки мінеральних ресурсів – з одного боку і на підставі збереження і відновлення біорізноманітності в складній екологічній обстановці - з іншого. Тільки органічне поєднання цих двох шляхів дозволить створити екологічно безпечне природокористування.

При розробці родовищ корисних копалин гірничо-збагачувальними підприємствами відбувається інтенсивне порушення земель. При цьому змінюється або знищується ґрунтовий покрив, порушується гідрологічний режим, утворюється техногенний рельєф та ін. Техногенні утворення зазвичай не в змозі виконувати екологічні функції, що є найпершою передумовою подолання цих диспропорцій частіше за все необхідно відновити або заповнити природні компоненти в ґрунтах, які зазнали техногенного впливу. У зв'язку з цим відновлення природних компонентів, тобто рекультивация, розглядається як основна частина нейтралізації наслідків.

На підставі проведених досліджень встановлено, що для комплексного вирішення цих проблем необхідно провести роботи по заповіданню природних

екосистем, які ще збереглися, і здатні до відновлення трансформованих біогеоценозів, в яких почався процес утворення вторинної біоти. Шлях до цього показує сама природа з її відновним біопотенціалом, коли на відпрацьованих гірничими розробками землях спонтанно утворюються і інтенсивно формуються вторинні екосистеми модифікованого типу. Природне відновлення екосистем порушених земель дозволяє природі самій вибрати адекватний шлях розвитку. Шляхом слідування за природою вдається скоротити збиток, що наноситься довкіллю, скоротити витрати на малоефективні заходи.

ОЦІНКА СТАЛОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ОПТИМАЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Качан Н.С., «НУВГП», м. Рівне

Одним із основних елементів сталого розвитку суспільства, його безпеки та існування визнано якість води. Це пов'язано з тим, що останнім часом масштаби антропогенного впливу на водні об'єкти досягли катастрофічної межі. Тому постає нагальна потреба вирішення водогосподарських екологічних проблеми вже сьогодні.

В Україні вітчизняні науковці ґрунтовно дослідили широке коло теоретичних, концептуальних, методологічних і практичних аспектів ефективного використання природно-ресурсного потенціалу країни, сталого розвитку та формування екологічнобезпечної економіки. Та, до сьогодні немає законодавчо затвердженого документу в якому викладаються основні засади сталого розвитку держави, а тим більше стратегії сталого водокористування.

Сталий розвиток — це керований розвиток. Основою його керованості є системний підхід сучасні інформаційні технології, які дозволяють моделювати різні варіанти напрямків розвитку, з високою точністю прогнозувати їхні результати та вибирати найбільш оптимальні. Важливою проблемою на шляху втілення концепції сталого розвитку є формування системи вимірювання для кількісної та якісної оцінки цього процесу. Головними вимогами до зазначеної системи є її інформаційна повнота та адекватність представлення взаємопов'язаної тріади складових сталого розвитку. У цьому напрямку зараз працюють як відомі міжнародні організації, так і численні наукові колективи, але однозначного узгодження поки що не досягнуто.

Автор пропонує методику вимірювання сталого водокористування на основі розрахунку інтегрального індексу сталого водокористування, який може слугувати не лише оціночним показником ефективності та раціонального використання водних ресурсів, але і критерієм оптимальності територіальної структури, фактором стимулювання структурної перебудови водогосподарського комплексу України.

Індекс сталого водокористування це інтегральна оцінка, що системно поєднує три головні складові: водоресурсну, соціальну та економічну і, тим